

**”Sisimmässäni tunsin vihaa, jota vain kodin lämpö ja
rakkaus olisivat voineet lievittää”¹**

Metsäpirttiläisten tunteet ennen evakkoon lähtöä ja sen aikana muistelmateoksen mukaan

Katja Keskitalo

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Tammikuu 2025

---

¹ Metsäpirtti – Meille rakas (Markström) 1985, 267.

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Katja Keskitalo

**”Sisimmässäni tunsin vihaa, jota vain kodin lämpö ja rakkaus olisivat voineet lievittää”
- Metsäpirttiläisten tunteet ennen evakkoon lähtöä ja sen aikana muistelmateoksen mu-
kaan**

Sivumäärät: 34 s.

Tutkielmassa tarkastellaan metsäpirttiläisten tunteita ennen talvisodan syttymistä ja evakkoon lähtöä sekä evakkomatkan aikana. Metsäpirtin pitäjä sijaitsi kaakkois-Karjalassa Laatokan rannalla, jossa noin 5100 ihmistä sai elantonsa maanviljelystä, karjanhoidosta ja kalastuksesta. Muistelijoiden muistoja Metsäpirtistä ja evakkomatalle lähdöstä tutkitaan muistelmateoksen avulla. Aihe on tärkeä tutkitavaksi, sillä tunteita ja muistoja tutkimalla pystytään ymmärtämään paremmin evakkojen kokemuksia ja talvisodan aiheuttamia seurauksia yhdessä Suomen historian käännekohdassa.

Tutkielman alkuperäisaineistona toimii noin kolmenkymmenen metsäpirttiläisen kokoama muistelmateos vuodelta 1985. Muistelmatekstit sisältävät keskenään samankaltaisia tunteita, jotka vaihtelevat ilon ja onnen tunteista vihan, surun, pelon ja epätoivon tunteisiin. Muistelijat kuvailevat aikaa Metsäpirtissä rauhalliseksi, yhteisölliseksi ja työntäyteiseksi. Aikaa ennen talvisotaa pidetään idyllisenä ja paratiisinomaisena, kun taas sodan alkamisen jälkeinen aika aloittaa vaikeudet ja selviytymisen. Kotipaikassa koetut tunteet kuvaillaan positiivisina, ja muistelijoiden teksteistä nousevat esiin ilon, onnen ja rauhan tunteet. Evakkomatalla koetut tunteet ovat vihan, pelon, surun ja ikävän värittämiä, mutta niiden lisäksi herätellään toivoa kodin ja perheenjäsenten jälleennäkemisestä.

Muistelmateokset alkuperäisaineistona antavat historioitsijalle ja tutkielmalle henkilökohtaista ja yksityiskohtaista materiaalia aikalaisten kokemuksista ja tunteista erilaisina aikoina. Tunteiden tutkimus on olennainen osa sota-ajan tutkimusta, koska ne ovat esimerkki tapahtumista, jotka ovat herättäneet ihmisissä monenlaisia tunteita. Tulevaisuudessa on tärkeää jatkaa tunteiden tutkimusta, sillä ne nousevat kokemuksista, jotka ovat muovanneet ihmisten elämää ja antaneet heille muistoja, jotka ovat olleet myös muistamisen ja säilyttämisen arvoisia.

Avainsanat: tunne, evakkous, muisto

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Elämää Metsäpirtissä	12
2.1	Arkea ja juhlaa – ei stressistä tietoaakaan	12
2.2	Työtä pelkäämätön pitäjä	15
2.3	Vapaa-aika – muistoja ja mustelmia	17
3	Evakkomatka alkaa	21
3.1	Ikimuistoinen marraskuun viimeinen aamu	22
3.2	Rohkeita ja reippaita lottia vai kaiken menettäneitä karjalaisia tyttöjä	24
3.3	Vaikein tie – kodin jättäminen lopullisesti	26
4	Lopuksi	30
	Lähteet	33

1 Johdanto

Marraskuun viimeisenä päivänä vuonna 1939 Suomen väestö sai tiedon talvisodan alkamisesta, kun Neuvostoliitto aloitti hyökkäyksensä. Monelle suomalaiselle tämä tarkoitti sitä, että oli aika jättää koti ja lähteä evakkoon. Suomen kaakkoisimmassa pitäjässä Metsäpirtissä asui tuolloin noin 5000 henkilöä. Metsäpirtti oli monelle ihmiselle rakas koti, johon paluusta haaveiltiin pitkien evakkovuosien ajan. Kun mahdollisuus palata kotiin koitti, osa pakkasi tavaran ja lähti matkaan, kun taas osa ei enää nähnyt syytä palata. Karjalasta ja kodeistaan lähteneiden ihmisten kokemukset ovat koskettaneet sotakeskusteluissa ja Suomen historian tutkimuksessa vuosikymmenien ajan. On tärkeää tarkastella aikalaisten kokemuksia ja heidän kokemiaan tunteita, jotta nykypäivänäkin voitaisiin ymmärtää ajan aiheuttamaa pelkoa, surua, epätoivoa ja toisaalta kotiinpaluun aikaansaamia ilon ja toivon tuntemuksia.

Kandidaatintutkielma käsittelee Karjalan Metsäpirtin pitäjässä asuneiden tunteita ja muistoja ennen evakkoon lähtöä sekä sen aikana. Tutkielman alkuperäisaineistona toimii metsäpirttiläisten kokoama muistelmateos “Metsäpirtti - Meille rakas”.² Nide sisältää 26 metsäpirttiläisen kirjoittamia tekstejä, jotka käsittelevät muistoja ja kokemuksia etenkin heidän omien lapsuuksiensa kulta-ajoilta Metsäpirtissä ja sodan aiheuttamalla evakkomatalla. Tutkielmassa hyödynnetään kuudentoista muistelijan tekstiä, joissa esiintyy kotiin ja evakkomatkaan liitettyjä tunteita. Aineistosta nousee esiin yhteisiä teemoja ja tunteita, jotka toistuvat monen muistelijan kirjoituksissa. Teemoja ovat esimerkiksi koti ja perhe, arki, työnteko ja koulunkäynti, vapaa-aika sekä tärkeinä pidetyt juhlapyhät, kuten jouluku.

Tutkielmassa tarkastellaan evakkojen kokemia tunteita kotona Metsäpirtissä ennen talvisodan syttymistä sekä evakkomatkan aikana muistelmatekstien avulla. Tutkielmassa pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: Minkälaisia tunteita evakkojen muistoissa esiintyy? Minkälaisia tunteita muistelijat kokivat kotipitäjässään Metsäpirtissä? Minkälaisia tunteita evakkomatkan muistoissa esiintyy? Tunteita tutkittaessa käsitellään muistelijoiden esittämiä muistoja ja kokemuksia, ja pohditaan niissä esiintyviä yhteisiä teemoja. Aihe on tärkeä tutkittavaksi, sillä tunteiden ja muistojen tutkiminen on olennainen osa menneisyyden tutkimista ja historian ymmärtämistä.

Metsäpirtti on entinen Karjalan kunta, joka menetettiin Neuvostoliitolle jatkosodan seurauksena vuonna 1944. Metsäpirtti oli Suomen kaakkoisin pitäjä Karjalankannaksella

---

² Metsäpirtti – Meille rakas 1985.

Laatokanjärven rannalla, jonka yhtenä pääelinkeinona toimi kalastus. Rajaseutupitäjän läpi virtasi myös muutamia jokia, joista tunnetuin on Taipaleenjoki. Pitäjässä ei ollut suurtiloja, vaan seutu koostui pienviljelytiloista, joissa etenkin maanviljelyllä ja kalastuksella sekä karjanhoidolla oli suuri merkitys.³ Talvisodan syttyessä vuonna 1939 alkoi nopea ja improvisoitu sotatoimialueen pakkoevakuointi. Rajapitäjien, kuten Metsäpirtin, evakuointi alkoi sodan ensimmäisenä päivänä, ja muiden alueiden evakuoinnit jatkuivat aina vuoden 1940 maaliskuuhun asti. Kaiken kaikkiaan evakoita lähti noin 430 000 ihmistä Karjalasta, Petsamosta, Sallasta, Kuusamosta ja Hankoniemeltä.⁴ Talvisodan päätyttyä ja jo jatkosodan alettua suuri osa väestöstä ja evakoista palasi takaisin kotiseuduilleen, josta koitti lopullinen lähtö vuoden 1944 kesällä ja alkusyksyllä.

Metsäpirttiläiset keräsivät muistelmiaan kokoon 80-luvulla, ja tutkielman alkuperäisaineistona käytetty muistelmateos julkaistiin vuonna 1985. Tuolloin heidän jakamistaan muistoista ja kokemuksista oli kulunut jo useampi vuosikymmen. Tämä tulee ottaa huomioon tutkielman teossa ja aineistojen luotettavuuden arvioinnissa. Osa muisteliijoista mainitseekin omassa osuudessaan, että muistojen muistaminen on hankalaa pitkän ajan jälkeen. Esimerkiksi Aune Heikki Koukunniemestä kirjoittaa omassa muisteluosuudessaan seuraavasti: “Mitä muka ihmine voip nyt 1985 muistua ajast enne talv’sottua? Hyvi pienii sirpaleita sielt täält”.⁵ Sotien aiheuttamia menetyksiä on kuitenkin muisteltu aina niiden tapahtumista alkaen tähän päivään saakka, eikä Karjalan menetyksestä ei ole lakattu puhumasta.

Muisteluteoksen julkaisuajankohtana 1980-luvulla vallitsi suuri koti-ikävä karjalaisten keskuudessa. Ikävään vaikutti Karjalan menetys ja evakkokokemukset sekä haave mahdolltomalta tuntuvasta kotiinpaluusta. Kaipuu saattoi kärjistyä 1980-luvulla, kun vuosikymmenten muistot ja tunnesiteet kotiseutuun pysyivät elävinä. 1980-luku oli kylmän sodan aikaa, jolloin Suomen ja Neuvostoliiton väliset suhteet määrittelivät Karjala-keskustelua. Evakot elivät tilanteessa, jossa pääsy takaisin kotiseuduille oli käytännössä mahdotonta. Tämä vahvisti Karjalan myyttistä kuvaa mielikuvissa, joka saattoi puolestaan lisätä koti-ikävää. 1980-luvulla monet ensimmäisen sukupolven evakot alkoivat ikääntyä ja kertoa tarinoitaan seuraaville sukupolville, jotka alkoivat myös kiinnostua juuristaan. Tämä saattoi herättää evakoissa

---

³ Muistojen kujaset: Kyläkirja Metsäpirtin Lapanaiesten kylästä 2006, 4–5.

⁴ Tepora 2018, 55–57.

⁵ Metsäpirtti – Meille rakas (Heikki) 1985, 42.

entistä syvempää kaipuuta juurilleen, ja sukupolvien välinen yhteinen kokemushistoria toi koti-ikäväntunteen uudella tavalla pintaan.

Kaipausta oli koskettava aihe, ja ikävä tuntui jatkuvalta. Kotiseudulle vierailusta haaveiltiin ja uneksittiin, mutta sen ei ajateltu olevan laillisesti mahdollista. 1990-luvulla vierailuista kotiseudulle tuli kuitenkin luvallisia, ja suuri osa karjalaisista pääsi käymään kotiseudullaan pitkän ajan kuluttua. Sotien päättymisen jälkeen 1940-luvulla ja osittain 1950-luvulla evakkous, siirtolaisuus ja Karjalan menetys olivat emotionaalisesti arkoja aiheita, eikä niistä puhuttu yhtä avoimesti kuin myöhemmin vuosikymmeninä. 1980-luvulla Karjala-keskustelu sai uutta, kun historiantutkijat, kirjailijat ja poliitikot alkoivat käsitellä aihetta julkisuudessa. Aiheesta keskusteltiin avoimemmin, ja evakkoja haastateltiin heidän kokemuksistaan esimerkiksi Karjala-lehdessä. Julkinen keskustelu herätti oletettavasti evakkojen tunteita ja muistoja esiin, joka korosti koti-ikävää. Sotien jälkeen teoksia julkaisi Karjalassa itse varttunut sukupolvi, ja kotiseudun menetys korostui 1940- ja 50-luvuilla heidän muistelmissaan. He kertoivat oman sukupolvensa muistoista ja tunteista, kun taas 1980- ja 90-luvuilla julkaistuissa teoksissa oli uudet toimittajat, heidän lapsensa.⁶

Tunteiden kontekstualisointi nousee käsitteistä, tunteiden ja muistojen historiasta ja muistitutkimuksesta. Rob Boddice kirjoittaa teoksessaan *Tunteiden historia* esimerkiksi siitä, miten on tärkeää tutkia sitä, mitä ihmiset ovat joskus tunteneet ja miten he ovat kokeneet erilaisia tapahtumia. Boddicen mukaan tunteet ovat usein seurauksia tapahtumista, ja niitä koetaan sen mukaan, mitä on tapahtunut. Ne ovat ikään kuin reaktioita ajan muovaaviin voimiin. Antiikin emootioiden merkittävän tutkijan D. Konstan mukaan tunteet ovat aina riippuvaisia kulttuurisenkin yhteiskunnan arvoista, niillä on kognitiivinen perusta ja ne rakentuvat sosiaalisesti. Siten tunteet eivät ole vaistonvaraisia ja yleispätevinä pidettäviä reaktioita. Tämä saa jälleen palaamaan kontekstisidonnaisuuteen ja sen huomioimisen tärkeyteen, sillä tunteet ja niitä aiheuttavat muistot eivät ole mitään ilman kontekstia.⁷

Muistelmateoksesta on havaittavissa muistelijoiden yhdessä jakamia ja keskenään samankaltaisia tunteita, jotka vaihtelevat ilon ja onnellisuuden kokemuksista surun, epätoivon ja jopa vihan tuntemuksiin. Boddicen mukaan 1900-luku oli patologisten emootioiden aikaa, ja vuosisata kuvataan usein väkivaltaisena aikakautena. Aikakautta kuvailivat sotien aiheuttamat

---

⁶ Raninen-Siiskonen 1999, 104, 248, 253–255, 283, 285–286.

⁷ Boddice 2022, 44–45.

menetykset, surun tunteet sekä nopeat yhteiskunnalliset muutokset.⁸ Metsäpirttiläisten muistot ennen talvisodan syttymistä liittyvät pitkälti tavalliseen arkielämään ja vapaa-ajan kokemuksiin, joissa näkyvät rauhan ja onnellisuuden tunteet. Vuoden 1939 jälkeen muistoissa esiintyy tunteita, joita sota ja kodin jättäminen aiheuttivat. Näihin tunteisiin kuului muiden negatiivisina koettujen tunteiden joukossa viha, jota osa ihmisistä koki toisia enemmän. Metsäpirttiläiset muistelevat sodan ja kodin jättämisen hetken synnyttäviä tunteita, jotka tuntuivat sanoin kuvaamattomilta, mutta edelleen eläviltä. Elsa Tuokko-Tauriainen kertoo omassa muistelmaosuudessaan, että vaikka entinen rakas kotiseutu on muuttunut aikojen saatossa vaikeasti tunnistettavaksi, sen maisemat ovat silti säilyneet muistoissa erittäin elävinä.⁹ Käsite ”kotiseutu” nähdään kotia laajempänä alueena ja kokonaisuutena, johon kuuluvat oman kodin lisäksi olennaisena osana alueen asukkaat ja kulttuuriperinne.¹⁰

Muistoja ja kokemuksia käsiteltäessä pystytään samalla ratkomaan tunteisiin liittyviä kysymyksiä. Tunteet eli emootiot ymmärretään usein kapeasti, joten muistoja ja kokemuksia tutkimalla voidaan avata niiden merkityksiä omassa kontekstissaan. Tunteiden, muistojen ja kokemusten historia ovat toisiinsa limittyviä tutkimuskohteita. Kokemusten historia asettaa tarkasteltavaksi havaittujen eli tunnettujen kokemusten arvon. Boddicen teos osoittaa, että koettujen tunteiden – esimerkiksi onnellisuus, myötätunto ja tuska – merkitykset eivät ole ajattomia tai objektiivisia. Siten myös affektiivisen käyttäytymisen osoitetaan riippuvan niistä historiallisista rakenteista ja käytännöistä, jotka ovat vallinneet kyseisenä aikana.¹¹ Tunteet ovat kertomusten kaltaisia, ja muistelijoiden kertomuksissa toistuvat sellaiset tapahtumat, jotka ovat herättäneet voimakkaita tunteita.¹² Menetettyyn Karjalaan liitettyihin muistoihin ja paikkoihin kietoutuu vahvoja tunteita, ja niiden tulkinta edellyttää väistämättä symbolismin hyväksymistä. Paikan läsnäolo on merkittävä tekijä Karjalan muistojen ja kertomusten toteutumisessa; tunne siitä, että muistin paikoilla on todellinen identiteetti, joka sisältää enemmän kuin menneisyyteen tai poissaolevaan paikkaan ankkuroituneen karjalaisen utopian.¹³

Muistitietoa tutkittaessa on tärkeää huomioida muistitiedon luotettavuus. Muistelmakokoelmat ja muistitieto tutkimuskohteena eivät sellaisenaan ole faktatietoa menneisyydestä, vaan ne ovat enemmän tai vähemmän vääristyneitä tai värittyneitä muistoja ja kokemuksia menneestä.

---

⁸ Boddice 2022, 223–224.

⁹ Metsäpirtti – Meille rakas (Tuokko-Tauriainen) 1985, 31.

¹⁰ Raninen-Siiskonen 1999, 79.

¹¹ Boddice 2022, 29, 254–256.

¹² Raninen-Siiskonen 1999, 91–92.

¹³ Fingerroos 2006, 103.

Muistelu nähdään kerronnallisena prosessina, jonka avulla tulkitaan menneisyyttä ja annetaan merkityksiä sen tapahtumille. On tärkeää ottaa huomioon se, että muistelijat kertovat sellaisia asioita, jotka ovat heidän omasta mielestään muistamisen, kertomisen ja säilyttämisen arvoisia.¹⁴ Tunteiden tutkimisessa on tärkeää ottaa huomioon niiden subjektiivisuus, jonka mukaan kollektiivisetkin muistot ja yhdessä koetut tapahtumat koetaan eri tavoin¹⁵. Tästä hyvänä esimerkkinä voidaan pitää kotiseudulle palaamista jatkosodan alettua. Kun metsäpirttiläiset saivat mahdollisuuden palata takaisin kotiin, osa lähti ja osa jäi uudeksi muodostuneelle asuinpaikalleen. Tunteet, muistot ja kokemukset nivoutuvat keskenään yhteen, ja myös niiden tutkiminen yhdessä on olennaista. Muistot herättävät monenlaisia tunteita, kuten myös niiden kertominen eteenpäin. Metsäpirttiläisten tunteet ennen evakkomatkaa lähtöä ja sen aikana on tärkeä aihe tutkittavaksi, sillä tunteiden tutkiminen auttaa ymmärtämään evakkojen kokemusia ja sotien aiheuttamia seurauksia tunteiden historian kontekstissa.

Evakot jättivät jälkeensä monisyisiä lähteitä tuleville sukupolville esimerkiksi muistelmateosten ja –tiivistelmien muodossa. Tutkimuksen mukaan evakot kirjoittavat omista kokemuksistaan yleisesti, ja pitävät muistojaan kertomisen arvoisina.¹⁶ Sota- ja evakkomuistelmia on julkaistu runsaasti aina niiden tapahtumahetkestä lähtien ajasta ja paikasta riippumatta. Muistelmateokset ja –kokoelmat antavat ensikäden lähteitä ajalle, jonka kokemuksia halutaan tutkia tarkemmin. Muistelmateoksien avulla voidaan tutkia ihmisten kokemia tunteita ja tarkastella asioita, joita henkilöt itse ovat pitäneet tärkeinä ja muistamisen arvoisina. Usein tämänkaltaiset muistot ovat sellaisia, jotka ovat joskus herättäneet voimakkaita tunteita, ja joista on haluttu kertoa uuden narratiivin avulla.¹⁷

Muistelmateokset sisältävät useita henkilökohtaisia ja myös yhdessä koettuja asioita ja tapahtumia.¹⁸ Muistelmat ja muisteleminen ovat vahvasti yhteydessä kulttuuriin ja aikaan, joten ne peilaavat ajalle ominaisia tapoja ajatella ja tuntea. Yhteisten muistojen kokemisesta voidaan käyttää käsitettä kollektiivinen muisti, jonka mukaan tietyn ryhmän jäsenet muistavat asioita yhteisiä tapahtumia kokeneina, kukin kuitenkin omalla tavallaan.¹⁹ Muistelua kerrontatapana on tarkasteltu myös historiantulkintana,²⁰ jonka mukaan muistelijat itse tuovat omia tulkitintojaan esiin menneisyydestä. Kollektiivisen muistin lisäksi aihetta on tutkittu myös

---

¹⁴ Ukkonen 2006, 188.

¹⁵ Armstrong 2004, 32.

¹⁶ Fingerroos 2006.

¹⁷ Armstrong 2004, 133.

¹⁸ Raninen-Siiskonen 1999, 101.

¹⁹ Korkiakangas 2006, 120–145

²⁰ Korkiakangas 2006, 125.

kollektiivisen identiteetin näkökulmasta. Sillä voidaan tarkoittaa tiettyä joukkoa, jonka kaikki jäsenet tuntevat toisensa, tai abstraktilla tavalla tunnustettua ihmisjoukkoa, esimerkiksi Karjalan evakot.²¹

Muistitietotutkimus on monitieteinen tutkimussuunta, joka analysoi kommunikatiivista muistia, esimerkiksi muistelutyötä, muistin erilaisia merkityksiä, erilaisia muistelijoina ja muistin representaatioita. Muistitietoaineistoja on alettu käyttää enemmän tutkimuksessa vasta 1980-luvulta alkaen. Muistitietotutkimus tarkastelee yksilön ja ryhmien muistelua sekä erilaisten muistelijoiden kokemia tapahtumia, niiden muistelua ja kerrontatapoja. Muistitiedon tutkimisen avulla voidaan tutkia ja saada tietoa, johon olisi muiden lähteiden avulla hankala päästä käsiksi. Muistitiedon keskeinen piirre on subjektiivisuus, ja esimerkiksi evakkojen kokemuksia olisi hyvin vaikea tutkia ilman heidän omia kokemuksiaan.²²

Muistitiedon tutkimuksen kohteena voi olla esimerkiksi erilaiset paikat, tässä tapauksessa Metsäpirtti kotipaikkana. Erilaiset paikat ovat tiloja, joihin ihmiset liittävät merkityksiä omasta elämästään ja elinympäristöistään. Samalla tavalla voidaan määrittää myös muistin paikka, joka on muisteluissa ja kerronnassa uudelleen tuotettu paikka, jolla on aina yksilöllinen ja kollektiivinen tulkintansa.²³ Aikaisemmissa tutkimuksissa on käsitelty paljon fyysisten paikkojen ja materian roolia ihmisten muistelussa ja ajallisessa jäsentämisessä. Tiettyyn paikkaan kohdistuu aina erilaisia tunteita.²⁴ Menneisyyden jäljet ovat sekä historiallisia että fyysisiä, ja siten ne mahdollistavat menneisyyteen paluun.²⁵ Muistelmien tai valokuvien tarkastelulla ei pääse takaisin menneisyyteen, mutta ne kertovat menneestä elämästä ja antavat esityksen menneisyydestä, ajasta, joka joskus oli. Ei voida tietää, minkälaisista Metsäpirtissä oli asua siellä koskaan itse asumatta, mutta muistelujen avulla saa kuvan siitä, mitä aikalaiset ovat siellä kokeneet ja tunteneet. Muistelijoiden kertomuksissa esiintyvät paikat kiinnittävät yksilön muistin konkreettiseen todellisuuteen, joka joskus oli. Konkreettiset paikat, aisti- tai affektimuistot jättävät jälkensä muistelijan mieleen ja kehoon. Siten muistin paikat ovat konkreettisia todisteita menneisyyden tapahtumista ja muistelijan omasta roolista kyseisissä tapahtumissa. Muistot ja kokemukset jäsentyvät muistin paikkojen avulla edelleen kertomuksiksi.²⁶

---

²¹ Raninen-Siiskonen 1999, 41.

²² Ahokas 2009, 16.

²³ Fingerroos & Savolainen 2018, 151.

²⁴ Raninen-Siiskonen 1999, 107.

²⁵ Fingerroos & Savolainen 2018, 152; Armstrong 2004, 115, 134.

²⁶ Fingerroos & Savolainen 2018, 156.

Tutkielman teossa tulee ottaa huomioon lähteiden, tässä tapauksessa muistelmien, kirjoittamisajankohta sekä niissä pohdittujen tapahtumien ajankohdat. Muistelmateoksia – kuten muitakin lähdeaineistoja – tutkittaessa tulee ottaa huomioon lähteiden todenperäisyys, niiden tekijä ja ajankohta. Muistelmateoksien tarkkailussa ongelmallista on esimerkiksi se, että muistelmat on voitu kirjoittaa vasta silloin, kun muisteltavista tapahtumista on kulunut jo pitkä aika. Muistitiedon käyttämisessä tutkimusaineistona tulee ottaa huomioon muistelijan henkilökohtaisten intressien sekä muistamisen ja unohtamisen vaikutus muistitiedon luonteeseen ja luotettavuuteen.²⁷

Metsäpirtti - Meille rakas –muistelmateos on koottu 80-luvulla, jolloin muistelujen ja kertomusten kohteista on kulunut yli neljä vuosikymmentä. Aineiston käytössä tuleekin ottaa huomioon, että muistelijoiden teksteissä saattaa esiintyä aukkoja tai paljon toistoa. Useat Metsäpirtin muistelijat olivat lapsia muistelluissa ajankohdissa, joten niiden julkaisuajankohtina he ovat olleet jo iäkkäämpiä ihmisiä. Muistojen kerrontahetki on myös aina erillinen itse tapahtumahetkestä. Muistelmia tutkittaessa tulee ottaa huomioon lähdeaineistoissa esiintyvä subjektiivinen näkökulma. Muistelmateokset aineistoina pohjautuvat aina todellisiin menneisyyden tapahtumiin.²⁸ Jokainen muistelijä antaa kuitenkin tapahtumille omia merkityksiään. Kivimäen mukaan tunteiden historia on konstruktivistista, jonka mukaan tutkimuskohteena ovat ne aikaan ja kulttuuriin sidotut tekijät, jotka antavat tunteille historiallisesti vaihtelevan merkityksen.²⁹

---

²⁷ Korkiakangas 2006, 121.

²⁸ Fingerroos & Haanpää 2006, 27.

²⁹ Kivimäki 2019, 25.

2 Elämää Metsäpirtissä

Kaakkois-Karjalassa, Laatokkajärven rannalla, suuren supervallan nurkalla, oli kerran pieni Metsäpirtti-niminen pitäjä. Pitäjän halki virtasi vuolaana Taipaleenjoki. Virran välkkeessä voi havaita tuulahduksen Pieliseltä, Saimaalta ja Vuoksen vyöryviltä aalloilta. Tämän kuuluisan virran rantamilta, Taipaleen kylästä, löytyivät myös kaupungin jäänteet.³⁰

Metsäpirttiläisten kotiseutu sai sen asukkaissa aikaan monenlaisia tunteita, joita muistelijat muistelevat vuosikymmeniä myöhemmin lämmöllä. Muistelijoiden teksteissä esiintyy samankaltaisia huomioita kotiseudusta, joka tarjosi heille elantoa ja turvaa. Kotiseutua muistellaan yhteisöllisenä paikkana, jossa tehtiin paljon töitä ja koettiin elämän ilot ja surut yhdessä. Yhteisön tukeen turvauduttiin monessa asiassa, ja tunteet jaettiin yhdessä oman pitäjän kanssa.

2.1 Arkea ja juhlaa – ei stressistä tietoaakaan

Arki Metsäpirtissä näytti monelle sen asukkaalle hyvin samanlaiselta. Se pyöri iän mukaan työnteon tai koulunkäynnin ympärillä. Arki herätti kuitenkin Metsäpirtin asukkaissa suuria tunteita, samoin juhlapyhät. M. A. Tuokko kirjoittaa omassa muistelmaosuudessaan, että Metsäpirtissä ei tunnettu sellaista sanaa kuin stressi sen enempää kuin vapaa-ajan ongelmiakaan.³¹ Monet muistelijat kuvailevat jokapäiväistä elämää vaatimattomana, mutta siihen oltiin hyvin tyytyväisiä. Vaikka ylellisyyksiä ja mukavuuksia ei ollut, aikaa koti-Karjalassa kuvailaan ihanaksi.³² Muistojen yksityiskohtainen kuvaaminen ja nostalgisoivan tunnelman luominen tekevät muistelmista eloisia,³³ joka välittyy myös metsäpirttiläisten kertomuksista. Kuvauksien avulla myös lukija pääsee ikään kuin itse kulkemaan historiassa ja kokemaan pintaraapaisun siitä, mitä ajan ihmiset ovat kokeneet ja tunteneet. Konteksti auttaa kokemusten ymmärtämistä muistelijoiden näkökulmasta.

Metsäpirtin monet paikat herättävät muistelijoiden mielessä haikeutta ja kaihon tunteita. Metsäpirtti sijaitsi Laatokan rannalla, josta monet muistelijat kertovat omissa teksteissään muistelmateoksessa. Alma Myöhänen kertoo järvestä, jota paikalliset kutsuivat järven sijaan mereksi. Laatokassa uitiin ja sen rannoilla vietettiin paistatellen kesäpäiviä. Hän kertoo, miten mieltyneitä ihmiset olivat veden kirkauteen ja puhtauteen, jossa oli myös turvallista uida. Vieraat vietiin aina katsomaan Laatokkaa. Myöhänen kirjoittaa järven merkityksestä ja siitä,

³⁰ Metsäpirtti – Meille rakas (Tuokko) 1985, 279.

³¹ Metsäpirtti – Meille rakas (Tuokko) 1985, 279.

³² Ranta, Pietiläinen & Rauhala 2017, 268.

³³ Korkiakangas 2006, 130; Kivimäki 2019, 27.

miten hän muistelee haikeana tuota paikkaa, joka herätti hänessä monia ilon ja onnen tunteita.³⁴ Aune Ahtiainen kertoo myös viettäneensä vapaa-aikansa Laatokan rannassa kanoottin kanssa. Hän kertoo mukavista kohtaamisista vanhojen kalastajien kanssa, jotka olivat iloisia ja hauskoja miehiä. Ahtiainen tunsi suurta arvonantoa heitä kaikkia kohtaan, ja heidän lähtiessään merelle tuli murhe, kun joku jäi palaamatta.³⁵ Aili Sakkinen-Perttulan mukaan Laatokkaan liittyvät lapsuuden ja nuoruuden hauskimmat muistot. Uiminen oli pääasia, ja ruoka maistui sen jälkeen ihanalta.³⁶ Maria Hynnä kertoo, että lapsuuden kesät vietettiin rannoilla ja vesistöissä uiden, kun taas talvet kuluivat pulkkamäessä ja lumileikeissä.³⁷ Lapset saivat talvisin riemunsa laskiaismäistä ja uusista suksista. Myöhänen kertoo muistavansa tärkeimmät asiat lapsuudestaan, talviset kelkka- ja suksimäet.³⁸ Tunteita herättivät arkisilta tuntuvat asiat, ulkona oleminen ja harrastukset, jotka vaihtelivat vuodenajan mukaan.

Muistot sitovat muistelijat paikkoihin, jotka ovat heille itselleen merkityksellisiä ja osa heidän henkilökohtaista historiaansa. Paikkoihin kiinnittyvät muistot ovat mentaalisia historioita, jotka avautuvat lukijalle muistelijan kertomusten kautta. Muistelijat sijoittavat usein itsensä aikaan ja paikkaan, josta he kertovat muille. Siten menneisyys ja nykyisyys nivoutuvat yhteen, ja muistelija kokee itse olevansa läsnä samanaikaisesti sekä nykyisyydessä että menneisyydessä.³⁹ Tuokko-Tauriainen kertoo kotikylästään Raajusta, sen kauniista maisemista ja kyläläisten yritteliästä hengestä. Hän kertoo elämän olleen rauhallista talvisodan alkamiseen asti. Hän puhuu siitä, miten käynnit Raajussa talvisodan päättymisen jälkeen olivat juhlamatkoja, eikä hän osannut pelätä, vaikka vaara vallitsikin ajoittain.⁴⁰ Muisto osoittaa oman kotikylän tärkeyden ja merkityksellisyyden, jonka menettäminen antoi sille entistä suuremman arvon. Vaikka sodan jatkumisen mahdollisuus oli yhä, kotiin palaaminen ei aiheuttanut pelkoa. Sinne tuntui turvalliselta mennä.

Juhlapyhät, etenkin joulukuukauden, olivat iloisten tunteiden aikaa. Ne näyttäytyivät lähes poikkeuksetta onnellisena yhdessäolon aikana, jolloin ihmiset pysähtyivät hetkeksi. Sakkinen-Perttula kertoo omassa muisteluosuudessaan, miten jouluaattona vuonna 1919 talossa oli juhlan tuntu, jota loi kynttilöin ja monin koristein kimalteleva joulukuusi. Hän kertoo, että jouluna lapset

---

³⁴ Metsäpirtti – Meille rakas (A. Myöhänen) 1985, 24.

³⁵ Metsäpirtti – Meille rakas (Ahtiainen) 1985, 242.

³⁶ Metsäpirtti – Meille rakas (Sakkinen-Perttula) 1985, 26.

³⁷ Metsäpirtti – Meille rakas (Hynnä) 1985, 83.

³⁸ Metsäpirtti – Meille rakas (A. Myöhänen) 1985, 6.

³⁹ Korkiakangas 2006, 134.

⁴⁰ Metsäpirtti – Meille rakas (Tuokko-Tauriainen) 1985, 31–32.

saivat syödä samassa pöydässä yhdessä aikuisten kanssa, joka ei ollut arkena tavallista.⁴¹ Muistot lapsuudenkodin jouluisista herättivät muistelijoiissa ilon ja kaipauksen tunteita. Hynnä kertoo muistelevansa mielellään lapsuuden jouluja ja koulun joulunäytöksiä, jotka olivat hänen mielestään mielenkiintoisia ja hauskoja seurata. Hän kertoo yhä kaipaavansa kiiltokuvia ja kuusenkaramelleja, jotka koristivat joulun tuntua tuovaa joulukuusta. Joulupukin odotus ja saapuminen oli kuitenkin jännityksen ja pelonsekainen hetki, jota seurasi ihanien lahjojen saaminen. Joulukirkkomatkat jäivät Hynnän mukaan lähtemättöminä mieleen, sillä lapset eivät päässeet sinne usein mukaan. Hän kirjoittaa, että joulun päättyminen oli surullisen haikeaa. Lapsen mielialaa ei kuitenkaan kysytty, eikä joulukuusta saatu pitää yhtään kauempaa kuin olisi haluttu.⁴²

Juhlia riitti häistä ja hautajaisista Marttapiiriliiton juhliin.⁴³ Hynnä kertoo, että tapahtumat herättivät odotettavissa olevia tunteita. Häät saivat aikaan toivon ja onnen tunteita hääparin yhteisestä tulevaisuudesta, ja hautajaisissa itkettiin yhdessä yhteisön jäsenen poismenoa. Tunteet koettiin ja jaettiin yhdessä. Juhlista riippumatta jokapäiväinen elämä oli vaatimatonta, ja rahapula painoi ihmisiä jatkuvasti, vaikka työtä ja leipää riitti.⁴⁴ Kalervo Paukku kirjoittaa, että kylässä käännyttiin useissa asioissa yhteisön puoleen. Osaamista riitti eri aloilla, joten ihmiset auttoivat toisiaan puolin ja toisin.⁴⁵ Koti-Karjalaa kuvaillaankin usein yhteisölliseksi, ja kotiin liitetään perheenjäsenten lisäksi läheisesti myös kylän muut asukkaat.⁴⁶ Yhteisö antoi metsäpirttiläisille tukea ja turvaa, jota karjalaiset muistelevat lämmöllä.

Aune Heikki reflektoi omassa muistelmaosuudessaan sodan raskaita seurauksia, ja pohtii, miten niiltä voitaisiin tulevaisuudessa välttyä. Heikin mukaan vanhojen muistojen miettiminen saa ihmisen syventymään monenlaisiin mietteisiin. Hänen mielestään parasta olisi ajatella, miten jokainen voisi omalta osaltaan kehittyä ja ylläpitää ystävyyttä ja luottamusta. Tärkeintä olisi saada sodat loppumaan, koska niistä kärsii jokainen.⁴⁷ Metsäpirttiläiset olivat ylpeitä omasta kotiseudustaan ja identiteetistään. He kertovat muisteluissaan toistuvasti, miten heillä oli ihana kotikylä.⁴⁸ Ahtiainen kertoo, että kotiin oli aina hyvä mennä, ja siellä vallitsi elämänmyönteinen ilmapiiri, jossa sai itkeä ja nauraa yhdessä muiden kanssa. Rajalla asuminen oli

---

⁴¹ Metsäpirtti – Meille rakas (Sakkinen-Perttula) 1985, 15.

⁴² Metsäpirtti – Meille rakas (Hynnä) 1985, 89–94.

⁴³ Metsäpirtti – Meille rakas 1985, 81.

⁴⁴ Metsäpirtti – Meille rakas (Hynnä) 1985, 86–87.

⁴⁵ Metsäpirtti – Meille rakas (Paukku) 1985, 109; Ranta 2017, 66.

⁴⁶ Raninen-Siiskonen 1999, 85.

⁴⁷ Metsäpirtti – Meille rakas (Heikki) 1985, 50–51.

⁴⁸ Metsäpirtti – Meille rakas (Viskari) 1985, 125.

myöhemmin kuitenkin jatkuvaa taistelua, jota kuvasivat väsymyksen, pelon ja kauhun tunteet.⁴⁹ Ahtiainen kertoo oman opettajansa sanoneen, että ”rajan läheisyys ja Laatokka, Karjalan meri, ovat lyöneet leimansa ihmisiin Kaakon kulmalla”. Tällä hän tarkoitti sitä, että vaikka Metsäpirtissä vieraat kohdattiin avoimesti ja sydämellisesti, samalla jotain piilotettiin syvälle sisimpään. Se saattoi olla pelkoa tai murhetta jostakin, josta ei osattu vapautua. Kansa oli ennen kaikkea sitkeää, eikä sortunut tai murtunut helposti. Myös vaikeuksia kohdattaessa jaksettiin aina uskoa ja toivoa.⁵⁰

2.2 Työtä pelkäämätön pitäjä

Metsäpirttiläiset muistelevat muistelmateoksessa koulunkäyntiä ja työntekoa, ja niiden herättämiä tunteita. Työtä ei pelätty, ja elämä pyöri pitkälti työn ympärillä.⁵¹ Sodan kokeneen sukupolven elämäkerronnassa toistuukin sankarillinen ja kovaa työntekoa korostava narratiivi.⁵² Monet Metsäpirtin asukkaista kertovat, että työtä joutui tekemään lapsesta asti ja aina kun oli siihen kykeneväinen.⁵³ Uno Myöhänen kertoo isänsä sanoneen, että ”ei ollut muotia kouluttaa lapsista herroja” kouluja jatkamalla, vaan työhön keskityttiin ensisijaisesti heti kun siihen oli mahdollisuus.⁵⁴ Koulunkäynnin ja erilaisten työmuotojen parissa koettiin tunteita, joista metsäpirttiläisillä on sekä positiivisia että negatiivisia muistoja.

A. Myöhänen muistelee sisällissodan alkamisen aikaa. Vaikka koulumatka ei ollut pitkä, Myöhänen pelkäsi silti. Kavion kapseiden kuuluminen tarkoitti, että rajanaapurit olivat lähteneet ulkoiluttamaan ratsujaan. Kun opettaja kertoi oppilaille, että oppilaat saavat sinä päivänä lähteä kotiin, se oli lasten mielestä hauskaa. He eivät kuitenkaan ymmärtäneet, että sota oli alkanut. Sodan päättymisen jälkeen Myöhänen äiti sanoi hänelle, että lasten ei tarvitsisi enää pelätä ”naapurin hurjia ratsastajia”, ja että he saisivat käydä koulua rauhassa, itsenäisessä ja vapaassa Suomessa. Myöhänen muistelee tämän menneen lapsena yli ymmärryksen.⁵⁵ Vaikka koulunkäynti saattoi usein herättää lapsissa väsymyksen ja pitkästymisen tunteita, toivat koulujenväliset urheilutapahtumat ja -kilpailut jännitystä tavallisiin koulupäiviin.⁵⁶ Myös joulun

⁴⁹ Metsäpirtti – Meille rakas (Laulajainen) 1985, 186–187, 197.

⁵⁰ Metsäpirtti – Meille rakas (Ahtiainen) 1985, 199–203.

⁵¹ Metsäpirtti – Meille rakas (Laulajainen) 1985, 181; Pietiläinen 2017, 159.

⁵² Ihalainen & Valtonen 2022, 38.

⁵³ Metsäpirtti – Meille rakas (Hynnä) 1985, 84.

⁵⁴ Metsäpirtti – Meille rakas (U. Myöhänen) 1985, 220.

⁵⁵ Metsäpirtti – Meille rakas (A. Myöhänen) 1985, 6–7.

⁵⁶ Metsäpirtti – Meille rakas 1985, 104.

alla järjestettävät kauniit kuusijuhlat saivat lapset kiinnostumaan hauskoista esityksistä ja leikeistä.⁵⁷

Aikaisemman tutkimuksen mukaan evakot kertovat koulussa vallinneen kotikasvatuksen tapaisen kurin, josta he ovat jälkikäteen kiitollisia. Koulunkäynti herätti sekä positiivisia että negatiivisia tunteita.⁵⁸ Sakkinen-Perttula kirjoittaa nauttineensa koulunkäynnistä, ja hänen opettajansa olleen taitava. Hän valmistui itse kutomakurssin opettajaksi, jota piti mukavana työnä. Kurssin oppilaat olivat uuden opettajan mukaan ahkeria.⁵⁹ Monet muistelijat kertovat koulunkäynnistä, sillä suuri osa heistä oli kouluiässä muistelujen ajankohtana. Työnteko oli kuitenkin iso osa myös lasten elämää, ja koulusta juostiin usein suoraan tekemään kodin askareita ja töitä.

Metsäpirtin pääelinkeinot olivat maanviljely ja karjanhoito. Muita muistelijoiden mainitsemia ammatteja olivat muun muassa opettaja, lääkäri, rovasti, poliisi, rajamies, räätäli, paimen ja mylläri. Muistelijat kertovat pitäjän ammasteista mieleen painuneita asioita, joita he itse pitivät tärkeinä jokapäiväisen elämän kannalta. Elsa Tuokko-Tauriainen mukaan toiset työt olivat mieluisampia kuin toiset, ja paimenessa olon hän sijoittaa listan loppupäähän. Työ oli Tuokko-Tauriainen mukaan elämistä jännityksessä, mutta myös pitkästyttävää ja huolta herättävää työtä. Positiivisia puolia oli, että työn aikana sai nauttia luonnon kauneudesta ja lintujen laulusta sekä ahomaiden mansikoista.⁶⁰ Työnteko oli loppujen lopuksi elämisen kannalta tärkein asia, joten se meni myös monella lapsella koulunkäynnin ohi.⁶¹ Siten myös työnteko herätti sekä positiivisia että negatiivisia tunteita. Ellis Viskari kertoo, ettei työnteko ollut hänen mielestään lystiä, mutta hänen äitinsä piti tärkeänä, että kaikkia töitä oppii tekemään.⁶² Vaikka muistelijat itse kertovatkin työnteon olleen rankkaa ja ajoittain lapsuuden leikkien tiellä, arvostavat he jälkeensä omien vanhempiansa ajatuksenkulkua ja työnteon tärkeyttä.

Lyyli Laulajainen kirjoittaa, miten ihmeissään hän oli ihmisten väenpaljoudesta ja leikkikaverien määrästä, kun hän muutti harvaan asutusta kylästä perheensä kanssa Metsäpirttiin. Hän kertoo, miten he olivat perheensä kanssa tyytyväisiä vaatimattomaan elämäänsä. Laulajaisen vanhemmat olivat kovia tekemään töitä, ja isän myllärin työssä sattui uhkaaviakin tapauksia, mutta niistä selvittiin. Myöhemmin talon irtisanominen sai aikaan vaikeasti käsiteltäviä,

---

⁵⁷ Metsäpirtti – Meille rakas (Hynnä) 1985, 89.

⁵⁸ Riutamaa 2016, 101.

⁵⁹ Metsäpirtti – Meille rakas (Sakkinen-Perttula) 1985, 15, 18.

⁶⁰ Metsäpirtti – Meille rakas (Tuokko-Tauriainen) 1985, 34–35.

⁶¹ Riutamaa 2016, 16.

⁶² Metsäpirtti – Meille rakas (Viskari) 1985, 121.

raskaita ja surullisia tunteita. Positiivisena muistona hän kertoo tärkeästä ystävyysuhteestaan Alma Myöhäseen, jonka hän säilytti aina aikuisikään asti. Kyläily sai aikaan mukavia tunteita, kun päästiin seurustelemaan ja nauramaan yhdessä vieraiden kanssa. Lapsuus oli Laulajaisen mukaan uteliasta aikaa, täynnä hauskanpitoa ja yhteistä iloa. Hän muistelee kiitollisuudella kaikkea hyvää, jonka hän sai osakseen Metsäpirtissä.⁶³

2.3 Vapaa-aika – muistoja ja mustelmia

Vapaa-aika Metsäpirtissä 1910–1930-luvulla näytti usealla muistelijalle samanlaiselta. Aika koulunkäynnin ja työnteon ulkopuolella oli metsäpirttiläisille rajallinen. Se vietettiin vuodenajan mukaan sille olennaisilla ajanviettotavoilla. Monen muistelijan mukaan kesät uitiin ja talvet laskettiin pulkkamäkeä. A. Myöhänen kirjoittaa omassa muisteluosuudessaan muistavansa tärkeimmät asiat lapsuudestaan. Talviset kelkka- ja suksimäet sekä kesän kiireiset touhut ovat jääneet Myöhäsen mieleen muistoina, joita hän kuvailee huolettomina ja onnellisina aikoina. Aina ei kuitenkaan ollut auvoista, ja veljen kanssa tehdyt salaiset joenylitysyrietykset mansikoita hakemaan saivat isän kiukkuseksi. Myöhänen kertoo kiellettyjen puuhien olleen kaikkein hauskimpia. Hän ei kerro, mitä myöhemmin kotona tapahtui, mutta sanoo sen olleen ”muistelma sekin, voisi sanoa mustelma”.⁶⁴ Kylien kuorot ja urheiluseurat pitivät halukkaat kiireisinä lempiharrastuksien parissa. Urheilulajien seuraaminen ja kilpailuihin osallistuminen oli monelle tärkeää vapaa-ajanvietettä, ja ne herättivätkin suuria tunteita. Muistelijat kertovat monista vapaa-ajan toiminnoista, joihin kuuluivat eri urheilumuotojen lisäksi muun muassa erilaiset retket, nuorisoseuran toiminta, maatalous- ja marttakerhot ja kodinhoito- ja kutomakurssit.⁶⁵

Urheilu oli iso osa monen muistelijan elämää. Vaikka pyhäpäivä piti pyhittää, urheilla sai silti. Jatkuvasta työnteosta huolimatta rahapula painoi metsäpirttiläisiä, ja rahankäytöstä oltiin tarkkoja. Ainainen saituus ei muistelijoiden mukaan kuitenkaan yltänyt urheiluun. Metsäpirtissä järjestettiin Taipaleen olympialaiset vuonna 1938, ja pitäjämästä matkattiin Kanneljärvelle piirihiihtokilpailuihin.⁶⁶ Aktiiviset kyläläiset järjestivät itse erilaisia kilpailuja. He ostivat omilla varoillaan tai keräsivät osuuskaupasta lahjoituksina palkintoja. Uuno Myöhänen kertoo, että jokainen kilpailuun osallistunut sai palkinnon, vaikka ei olisi voittanut. Se innosti myös lapsia osallistumaan kilpailuihin ja urheilemaan. Suojeluskunta tarjosi erilaisia

⁶³ Metsäpirtti – Meille rakas (Laulajainen) 1985, 179–184.

⁶⁴ Metsäpirtti – Meille rakas (A. Myöhänen) 1985, 6.

⁶⁵ Metsäpirtti – Meille rakas (Hynnä) 1985, 87; Metsäpirtti – Meille rakas (Viskari) 1985, 124.

⁶⁶ Metsäpirtti – Meille rakas 1985, 152, 173, 218.

urheilulajeja, kesäisin ammuntaa ja pesäpalloa ja talvisin hiihtoa ja hiihtoammuntaa, joita monet hyödynsivät työn lomassa ja vapaa-aikanaan. Urheilun eri muodot antoivat ihmisille hetken irrottautumisen arjesta ja työnteosta.⁶⁷

U. Myöhänen matkusti isänsä kanssa tämän erilaisille harjoitus- ja kilpailumatkoille. Hän kertoo ensi kertaa junassa matkustamisen olleen valtaisa kokemus pienelle pojalle. Kaupungin valot lumosivat maalaispojan ja elämyksiä riitti, kun taas tuntikausia kestäneet harjoitukset pitkästytivät poikaa. Omien suksien taittuminen mäenlaskussa sai aikaan pelon tunteita siitä, mitä isä tulee sanomaan, ja uusien suksien saaminen oli ihme. Lapsille oli hupaisaa katseltavaa, kun joku nousi ensimmäistä kertaa suksille. Pelon tunteita aiheuttivat myös yksinäiset kelkkamatkat, mutta aina päästiin onnellisesti kotiin. Isän uusi farmariauto puolestaan antoi vauhdin hurmaa ja riemun kokemuksia, joita Myöhänen muistelee lapsuuden huippuhetkinä.⁶⁸

Kalastus, metsästys ja erilaiset puutyöt toimivat monelle ensisijaisesti elinkeinona, mutta niistä nautittiin ja niiden parissa vietettiin paljon aikaa myös omasta tahdosta. Kaareina Jäsken mukaan kalaan piti lähteä aamulla kello 3–5 aikaan, joka oli varsinkin nuorille pojille rankkaa.⁶⁹ Metsästys oli harvojen huvi 1920-luvun Metsäpirtissä, sillä aseet ja ampumatarvikkeet olivat kalliita. U. Myöhänen koki monen työmuodon yhteydessä tunteita, jotka vaihtelivat laidasta laitaan. Syyskyntöjen hoitaminen yhdellä hevosella ei kiehtonut poikaa sen enempää kuin isääkään. Isä kuitenkin lisäsi työnteeseen viihtyisyyttä sorsastuksella, josta seurasi lopulta itku koiran karatessa. Koiran karkaaminen pelotti Myöhästä, kun sitä piti lähteä etsimään rajan toiselta puolelta. Poikien iltojen vieton ja pyhien pahe oli kortinpeluu, josta seurasi ”koi-vurieskaa” isältä. Myöhänen kertoo, ettei ole jälkeempään ajateltuna siitä katkera, päinvas-toin.⁷⁰ Työnteko oli siten iso osa myös vapaa-aikaa, eivätkä lapsetkaan voineet välttyä siltä.

Hynnä kirjoittaa, että lapsena leikittiin kuitenkin myös monenlaisia leikkejä. Leikkeihin kuuluivat nukkeleikkien, ruutuhyppelyn ja kuuruupiilon lisäksi sotaleikit.⁷¹ Leikit olivat toisinaan myös vaarallisia, eikä mustelmilta vältytty.⁷² Jäsken mukaan jatkuva sodasta puhuminen vaikutti myös lasten leikkeihin, ja niistä seurasi usein itku ja parku.⁷³ Heikki muistelee, miten viihdettä ei ollut saatavilla samalla tavalla kuin nykyään. Tuolloin jokainen viihdytti itseään ja

⁶⁷ Metsäpirtti – Meille rakas (U. Myöhänen) 1985, 211, 220, 233.

⁶⁸ Metsäpirtti – Meille rakas (U. Myöhänen) 1985, 221–224.

⁶⁹ Jäske 2006, 5.

⁷⁰ Metsäpirtti – Meille rakas (U. Myöhänen) 1985, 222, 226–227.

⁷¹ Metsäpirtti – Meille rakas (Hynnä) 1985, 84.

⁷² Riutamaa 2016, 76.

⁷³ Jäske 2006, 9.

toisiaan esimerkiksi laulamalla, tarinoimalla ja kaskuamalla eli hauskojen kertomusten jakamisella.⁷⁴ U. Myöhänen kertoo havainneensa toisinaan, että joku saattoi olla eri mieltä asioista pelkästään siksi, että saisi väittelyn aikaiseksi. Hän muistaa monet iltapuheet, kun miehet ottivat toisistaan mittaa ”sanan miekalla”.⁷⁵ Tämä saattaa kertoa pitkästyksen ja tylsyyden tuntemuksista, sekä viihdykkeen ja ajanvietteen etsimisestä. Konfliktitilanteet eivät loppuneet sannallisiin väittelyihin, vaan muistelijat kertovat myös arkipäiväisistä nyrkkitappeluista, jotka toisinaan äityivät vakavammalle tasolle. Laulajaisen mukaan asian muistelu ja siitä puhuminen on ikävää kerrottavaa. Tappeluista alkoi esimerkiksi juhlissa, ja niistä seurasi jopa ammuskelua ja linnatuomioita. Syyksi hän muistaa viinan juomisen. Laulajainen kertoo, että hänen ei ole tarvinnut tapella miehensä kanssa ollenkaan, sillä heidän häissään tapeltiin heidänkin edestään.⁷⁶

Lapsuusaika on yleinen muisteluiden kohde, ja moni evakoksi joutunut muistelee ”rajan taakse jäänyttä lapsuuttaan” kaiholla.⁷⁷ Monissa muistelmissa arkiset lapsuuden kokemukset saavat nostalgisen sävyn, kun kertoja sukeltaa vuosikymmenten taakse. Muistelijat kuvailevat muistojaan yksityiskohtaisesti ja elävästi antaen paikoille ja tapahtumille erilaisia merkityksiä liittäen niihin tunteita, joita silloin tunsivat. Muistelijat kokevat usein uudelleen harmonisen lämpimät lapsuudenajan tunnelmat kertoessaan kokemuksistaan.⁷⁸ Metsäpirttiläiset tiedostavat tämän myös itse jakaessaan omia kokemuksiaan lapsuudestaan. Uuno Myöhänen kirjoittaa seuraavasti:

*Kukapa meistä ei muistaisi lapsuuttaan myönteisesti, jopa ruusunhohtoisesti. Näin vallankin karjalaiset, koska lapsuutemme maa on jäänyt rajan taa, jonne ei pääse edes vieraisille, jotta paikan päällä edes hetken voisi elää lapsuuden muistelmassa.*⁷⁹

Muistelmateos sisältää myös muistelijoiden kirjoittamia ja kuulemia runoja, jotka kertovat menetetyistä kotiseudusta ja sinne kantavasta kaipauksesta.⁸⁰ Runoista välittyy ennen kaikkea muistelijoiden kokemat positiiviset ja negatiiviset tunteet Metsäpirtissä vietetyltä ajalta. Runoja pidettiin keinona käsitellä vaikeita tunteita, joista puhuminen ääneen saattoi olla hankalaa. Positiivisiin kokemuksiin stressittömästä ja huolettomasta, yhteisöllisestä arjesta tuovat

⁷⁴ Metsäpirtti – Meille rakas (Heikki) 1985, 50–51.

⁷⁵ Metsäpirtti – Meille rakas (U. Myöhänen) 1985, 233.

⁷⁶ Metsäpirtti – Meille rakas (Laulajainen) 1985, 184–185.

⁷⁷ Ranta, Pietiläinen & Rauhala 2017, 268.

⁷⁸ Korkiakangas 2006, 135.

⁷⁹ Metsäpirtti – Meille rakas (U. Myöhänen) 1985, 232.

⁸⁰ Metsäpirtti – Meille rakas 1985, 291–293, 338, 342–343, 345–346, 348.

kontrastia pelon, surun ja kauhun tunteet talvisodan syttymisestä ja sen jälkeisestä evakkoudesta. Evakkomatkakertomuksissa usein nostalgisoidaan mennyttä aikaan, jolloin esimerkiksi lapsuus ja nuoruus Karjalassa nähdään ja kuvaillaan huolettomana, onnellisena ja jopa paratiisinomaisena aikana.

Kotiseutu nähdään menetyksen jälkeen muusta maailmasta erotettuna paikkana, joka on ikään kuin siirretty ”myyttiseen aikaan”, jota ei ole enää olemassa. Narratiivinen kerronnan tapa muisteluissa antaa koti-Karjalalle entistä mytologisemman kuvan. Sen avulla jatketaan paikan asuttamista ja sen omistamista muistoissa.⁸¹ Tällaiset utopiat sisältävät toiveita sellaisen todellisuuden rakentamisesta, jolloin olematon paikka – menetetty kotipaikka – tulee taas olemassa olevaksi esimerkiksi muisteluissa. Evakkojen utopiat ovat ankkuroituneet muistin paikkoihin, jotka eivät ole enää olemassa; menetetty Karjala, kotikylä ja oma kotipiha. Muistelmateoksia on kritisoitu siitä, että jokainen voi tuottaa niitä. Ihmiset myös kirjoittavat ja kertovat siitä, mitä haluavat itse säilyttää muistelmissaan. Tämän mukaan kaikki muistiin perustuva tieto on epäluotettavaa tietoa, koska se on subjektiivista.⁸² On kuitenkin tärkeää huomioida, että Karjalaan liitettyjen muistojen seesteisyys ei vähennä niiden aitoutta tai merkittävyttä muistelijaille.⁸³ Lapsuuden idylli edeltää sota-ajan alkamista ja evakkoaikaa, joka puolestaan aloittaa vaikeudet ja päättää lapsuuden kulta-ajan.⁸⁴

Metsäpirtissä koetut ja kotipitäjään liitetyt tunteet olivat ennen kaikkea positiivisina koettuja tunteita. Muistelijat mainitsevat rauhallisuuden, onnellisuuden ja turvallisuuden tunteet jakaessaan muistojaan Metsäpirtistä. Tunteita koettiin arjen työnteossa, vapaa-ajalla ja juhlahuomussa. Ajoittaisista pelon, väsymyksen ja epävarmuuden tunteista huolimatta kotipitäjä näyttäytyy muistelmateksteissä positiivisina koettujen tunteiden paratiisina, johon oli aina hyvä palata. Voidaan pohtia, näkevätkö muistelijat kotipitäjänsä vuosikymmeniä myöhemmin rauhan tyyssijana sodan ja siitä johtuvan menetyksen kokemuksen takia.

---

⁸¹ Armstrong 2004, 115.

⁸² Fingerroos 2006, 96–97, 105.

⁸³ Fingerroos & Savolainen 2018, 159.

⁸⁴ Savolainen 2015, 131–133.

3 Evakkomatka alkaa

Talvisodan alkaminen ja siirtolaisuus merkitsivät metsäpirttiläisille elämän käännekohtaa. Useiden muistelijoiden muistoissa korostuu teema lapsuuden tai nuoruuden päättymisestä sodan ja evakkomatkan alkaessa.⁸⁵ Huolettoman ja rauhaisan lapsuuden päättyminen merkitsi vastuunottoa, uudenlaista toimeentuloa, itsestä huolehtimista ja selviytymistä sodan keskellä. Muistelijoiden kirjoituksissa korostuvat negatiivissävytteiset tunteet, kuten surun, pelon ja epätoivon kokemukset. Toiveet kotiinpaluusta ja yhdessä selviytyminen sekä turvan hakeminen yhteisöstä antavat kuitenkin vastapainoa epämiellyttäville kokemuksille ja niistä aiheutuille tunteille.

Riutamaan väitöskirjan mukaan evakkoaikaa ja -lapsuutta muistelevat voidaan karkeasti jakaa kahteen joukkoon. Osa on vuosikymmenten aikana työstänyt ja käsitellyt omaa historiaansa ja kokemuksiaan, ja hyväksynyt koetut haasteet osaksi omaa elämäänsä. Toinen puoli kuvailee nostalgian kultaamia muistoja, joiden avulla ylläpidetään hallitsevaa kertomusta selviytyneistä ja sopeutuneista evakoista.⁸⁶ Myös evakkomatkan esittäminen vaihtelee muistelijoiden keskuudessa. Osa kuvaa evakkomatkinsa konkreettisena tapahtumana, kun taas osa kuvailee sitä metaforisena matkana. Erilaiset esitystavat liittyvät myös erilaisiin kerronnan strategioihin. Muistelukerronta on valintojen ja päätösten tekemistä siitä, mitä halutaan kertoa ja sanoa ääneen.⁸⁷

Lapsuuden ja nuoruuden Karjalan ihannoiva ja tarkka kuvaaminen voi tarkoittaa eräänlaista paluuta lapsuuden tunne- ja kokemusmaailmaan.⁸⁸ Lapsuuden kuvaaminen idyllisenä ja rauhallisena tuo kontrastia sodan aikaisten ja evakkomatkan kokemusten esittämiselle. Kultaisena koettu aika liitetään kotiin ja Karjalaan, josta lähteminen ja jonka menettäminen aloitti vaikeat ajat. Muistelijoiden kuvailun sävy muuttuu evakkomatkan alkamisen myötä. Aikaisemman tutkimuksen mukaan jotkut muisteliijoista myös pohdiskelevat, miksi niin sanottu uudempi aika ei vedä vertoja lapsuuden ajalle koti-Karjalassa.⁸⁹ Omaa Karjalan kotia kuvaillaan muistoissa paikaksi, jota parempaa ei ollut maailmassa.⁹⁰

---

⁸⁵ Raninen-Siiskonen 1999, 90.

⁸⁶ Riutamaa 2016, 178.

⁸⁷ Savolainen 2012, 16.

⁸⁸ Korkiakangas 1996, 288.

⁸⁹ Savolainen 2012, 26.

⁹⁰ Pystynen 1991, 52.

3.1 Ikimuistoinen marraskuun viimeinen aamu

Monet muistelijat aloittavat evakkomatkakertomuksensa sodan alkamisesta ja kodin jättämisen hetkestä. Sodan alkamista aavisteltiin pitkin syksyä ja hetkeä odotettiin jännityksen vallassa. Kun marraskuun viimeinen aamu koitti, moni ei halunnut uskoa tilannetta todeksi, vaikka tilanne oli nähty mahdollisena. Muistelijat kertovat lähtökäskyn saamisen hetkestä, joka on jäänyt elävänä muistona mieleen. Tilanteen aiheuttamia tunteita verrataan pyörryksissä olemiseen ja järjen menettämiseen. Ne, jotka tavallisesti kätkevät tunteensa, eivät nyt peittäneet huoltaan ja suruaan. Useilla lähtö aiheutti kiireen, vaikka siihen olikin valmistauduttu. Moni halusi pysyä kotona niin pitkään kuin mahdollista. Se tuntui monesta turvallisemmalta vaihtoehdolta, kuin matkan aloittaminen kohti tuntematonta.⁹¹

Evakkomatkan muisteluissa on useita kuvauksia järkytyksistä, jotka kuvataan edelleen melkein kuin läsnä oleviksi kokemuksiksi, ja toistuva aihe on evakkomatkan aikana koettu pelko.⁹² Elsa Tuokko-Tauriainen kirjoittaa, että elämä kotikylässä Raajussa oli rauhallista ja turvallista talvisodan alkamisaamuun asti. Sota mullisti metsäpirttiläisten elämän, ja oman kotikylän palo oli Tuokko-Tauriainen mukaan järkyttävä elämys. Juho Paksu kirjoitti sen olevan kauhea näky, muistellessaan hetkeä, jolloin hän seisoi katsomassa kylän paloa vesikarpatot silmissään.⁹³ Laulajaisen tytär muistaa ihmetelleensä, miksi äiti itkee kirnutessaan maanantai-aamuna. Tämä johtui pelosta, sillä rajan takaa kuului vaarallisia ääniä. Hän kertoo kovasta häidän tunteesta, kun tykinammukset räiskyivät ympärillä. Henkikulta oli kallis jokaiselle, joten Karjalan rakkaat kodit oli jätettävä taakse.⁹⁴

Moni ei halunnut uskoa kyseistä tilannetta todeksi. Sakkinen-Perttula yritti kertoa itselleen, että marraskuun viimeisen aamun jymähdykset olivat vahingossa lauenneita miinoja. Karnea totuus oli, että sota oli alkanut. Laulajaisen tavoin monet muistelijat kirjoittavat siitä, miten lähdön koittaessa tuli kiire. Muistelijat kuvailevat levottoman yön jälkeistä aamua pelonsekaiseksi. Moni kertoo kokeneensa turvan tunteen, kun pääsi Taipaleenjoen yli. Turvallinen olo kasvoi hetkellisesti, kun päästiin päämäärään ja väliaikaiseen kotiin otettiin ystävällisesti vastaan.⁹⁵ Lapanainen kyläkirjan muistelijä Sylvia Paukku kertoo, kuinka hän osaa jälkeensä nauraa tietyille lähdön tapahtumille, vaikka silloin ei hymyilyttänytään. Hän kuvailee

---

⁹¹ Ahokas 2009, 28, 31, 43.

⁹² Fingerroos & Savolainen 2018, 155.

⁹³ Metsäpirtti – Meille rakas (Tuokko-Tauriainen & Paksu) 1985, 32.

⁹⁴ Metsäpirtti – Meille rakas (Laulajainen) 1985, 181, 189–190.

⁹⁵ Metsäpirtti – Meille rakas (Sakkinen-Perttula) 1985, 240.

elävästi, miten hevoskärryt keikkuivat ja tavarat poukkoilivat niin, että eväsleivät lentelivät ja jäivät pomppimaan pitkin tietä.⁹⁶

Myös Aino Jäntti kertoo, että marraskuun viimeisenä aamuna herättiin pelokkain ilmein. Jäntin mukaan vaisto sanoi, että nyt on lähdettävä. Hän kertoo, että pelon ja jännityksen vallassa ei osattu ottaa mitään tavaroita mukaan. Kokemukset evakkomatkasta sisältävät usein eläviä kuvauksia aistimuistoista, ja sota-aika jättikin konkreettisia jälkiä evakkoihin.⁹⁷ Jäntti muistelee kammottavaa näkyä roihuavista taloista, ja vihollisen pommituksista aiheutuvaa pelon tunnetta. Jäntin mukaan oli karmeaa katsoa, kun Metsäpirtti paloi. Jäntti kirjoittaa evakkomatkalta elävästi mieleen jääneistä muistoista. Hänen pojalleen tuli itku kurkkuun, kun tämän hevonen aiottiin ottaa Käkisalmissa armeijan ajeltavaksi. Myötätuntoa löytyi vaikeassa tilanteessakin, ja poika sai pitää hevosensa. Myös sodanaikaiset jälleennäkemiset läheisten kanssa ovat jääneet muistelijoiden mieleen. Jäntti muistelee kuulleen isän äänen tuvassa. Isän huudahtama ”Hyvää päivää ja terveisiä Karjalan Kannakselta!” sai Jäntin syöksymään raketin lailla kammarista tupaan. Ilo oli ylimmillään, kun isä oli päässyt lomalle. Takaisinlähde rintamalle sai puolestaan kyyneleet silmiin sekä isälle että työlle.⁹⁸

Ahtiainen kuvailee sotaa edeltänyttä kesää onnelliseksi, kun taas syksyllä tunnelma synkkeni. Syksyllä elettiin jännityksessä ja suuressa epävarmuudessa, ja tilanne tuntui oudolta.⁹⁹ Kärsimys alkoi hetkestä, kun marraskuun viimeisenä aamuna herättiin. Käsien vapiseminen kertoi pelon tunteista. Ahtiainen mukaan sekasorto oli suuri, kun tie täyttyi ihmisistä ja hevosista kuormineen. Monet muistelijat kuvailevat elämän tuntuneen hyvin epävarmalta, päivien tuntuneen pitkiltä ja unensaannin olleen vaikeaa. Seuraava itsenäisyyspäivä säilyi synkkänä muistona läpi elämän. Ahtiainen kertoo muistavansa pelottavan elävästi, miten hän makasi miehensä kanssa suurten kuusten alla lumessa, kuunnellen ja peläten sodan aiheuttamia ääniä. Jouluaatto oli rauhallinen, mutta joulupäivänä rauha rikkoutui uudelleen. Monen muistelijan mukaan Ahtiainenkin totesi, että elämän oli kuitenkin jatkuttava.¹⁰⁰

Muistelijoiden kertomuksissa korostuu epävarmuus tulevasta ja sodan aiheuttama syvä tuska. Evakkomatkan kuvauksissa esiintyy lähes poikkeuksetta ilmaus ”sanoin kuvaamaton”, kun he puhuvat sodan alkamisesta. Kyseisen ilmauksen käyttö saattaa johtua siitä, että muistelijat

---

⁹⁶ Paukku 2006, 73.

⁹⁷ Fingerroos & Savolainen 2018, 154.

⁹⁸ Metsäpirtti – Meille rakas (Jäntti) 1985, 160, 260–264.

⁹⁹ Ranta, Pietiläinen & Rauhala 2017, 235.

¹⁰⁰ Metsäpirtti – Meille rakas (Ahtiainen) 1985, 243–245.

eivät ole edes pystyneet kertomaan kaikkea muistoistaan. Muistelmista kertomisen vaikeus on usein voitu ilmaista tällä tavalla. Kodin jättäminen oli monelle evakkomatkan dramaattisin hetki. Kodin tuoma turva piti jättää taakse ja lähteä kohti tuntematonta ilman minkäänlaista varmuutta tulevaisuudesta tai perustarpeiden täyttymisestä.¹⁰¹ Sama sanoin kuvaamattomuuden tunne oli läsnä myös menetetyn kotipaikan jälleennäkemisessä. Anna-Liisa Koskinen kuvailee tunnetta kotipaikan näkemisestä lähes samaksi kuin ensimmäisenä sota-aamuna. Monen muistelijan mieli palaa vuosikymmeniä myöhemmin usein kotiseudulle, ja he kertovat sen olevan vaikeaa. Osa kuitenkin kertoo myös, ettei ole käynyt eikä ole menossa entiselle kotiseudulle.¹⁰²

Muistojen kertomisen ja tunteiden sanoittamisen vaikeudesta kertovat myös muistelijoiden käyttämät muut sanavalinnat. Muistelijat käyttävät muistelmissaan usein sanoja ”kai”, ”muistaakseni” ja ”muistelisin”, jotka osoittavat epävarmuutta esimerkiksi ajankohtien muistamisesta. Usein epävarmuutta esiintyy nimenomaan vuosilukujen maininnan yhteydessä. Ne eivät kuitenkaan poista muisteluissa esiintyvien tunteiden aitoutta ja esiintymistä kyseisten tapahtumien yhteydessä. Epävarmuus muistamisen tarkkuudesta antaa kuitenkin aihetta lähteen kriittiseen tarkasteluun kokonaisuutena. On tärkeää huomioida, että muistelujen keräämisen ja muisteltavien tapahtumien välillä on kulunut useampi vuosikymmen.

3.2 Rohkeita ja reippaita lottia vai kaiken menettäneitä karjalaisia tyttöjä

Lottana toiminut Alma Myöhänen puhuu talvisodan alkamisesta ”ikimuistoisena marraskuun 30. päivänä”. Hän kertoo, miten miehet rajalla, lotat omissa tehtävissään ja siviiliväki vaeltamassa kohti Taipaleenjokea oli enemmän kuin järkyttävä näky. Myöhänen kuitenkin ihmettelee, miten rauhallisia ihmiset olivat olosuhteet huomioiden. Hän kuvailee iltaa Taipaleenjoella sanoin kuvaamattomaksi, ja miten kyseisen päivän kokemukset jättivät heihin kaikkiin jälkensä. Koko huoltoportaan mielialan piti virkeänä lotta Iita, joka oli Myöhäsen mukaan huumorintajuinen ja sanavalmis nainen. Hilpeät tuokiot olivat tarpeen, ettei tilanteen aiheuttama paine kasvaisi liian suureksi. Naurut laukaisivat jännityksen ja pelon hetket. Rauhan ehtoja kuunneltiin radiosta pala kurkussa, ja lopuksi soitettu Karjalaisten laulu oli liikaa. Yhdessä

---

¹⁰¹ Ahokas 2009, 45.

¹⁰² Koskinen 2006, 56, 123.

sekä itkettiin että naurettiin.¹⁰³ Myöhäsen mukaan sillä hetkellä ei oltu enää rohkeita ja reippaita lottia, vaan karjalaisia tyttöjä, jotka menettivät kaiken.¹⁰⁴

Sylvi Markström, joka myös toimi lottana, kirjoittaa vuoden 1939 näyttäneen lupaavalta, ja ”elämän olleen tyydyttävää kaikin puolin”. Kutsu suojeluskunnan talolle syyskuussa sai aikaan jännityksen tunteita, ja häntä pyydettiin muiden tavoin olemaan tarpeen vaatiessa puhelinkeskuksen hoitajana. Karu todellisuus iski myöhemmin syksyllä myös Markströmiin. Hän muistaa opettajansa vakavan ilmeen ja liikuttuneen äänen. Hän kertoo vartiotehtävissä olleesta Jooseppi Myöhäsestä, joka oli rauhallinen ja elämänmyönteinen, ja sai aikaan turvallisuuden tunteen ihmisten keskuudessa. Turvallisuuden tunteen kokeminen ei ollut itsestään selvää sodan alettua, ja yhteisöstä haettiin turvaa epätoivon tunteiden keskellä. Muistelijat mainitsevat mieleensä jääneitä henkilöitä, jotka he muistavat rauhallisina, huumorintajuisina ja rohkeina turvantuojina. Viikkojen vieressä jännitys ja pelko kuitenkin lisääntyivät ihmisten keskuudessa. Radiouutisia kuunneltiin jännittyneinä, mutta mitään myönteistä ei tapahtunut. Mielen virkistämiseksi armeijan upseerit järjestivät aseveli-iltoja Terenttilän koululla. Markströmin mukaan illat veivät ajatukset muualle. Niiden jälkeen hän muistelee kuitenkin kokeneensa tyhjyyden tunnetta, ja elämän tuntuneen ajoittain ”turhuuden turhuudelta”. Tihenevä jännitys valtasi kyläläisten mielet, ja muutaman viikon kuluttua sen seuraan liittyi koti-ikävän tunne.¹⁰⁵

Markström kuvailee mielessä pysyneitä muistoja julman sota-ajan vuosilta kaameiksi. Marraskuun viimeisen yön aamutunnit jäivät lähtemättöminä mieleen, ja koko aamuyö tuntui oudolta. Muistelijat ovat yhtä mieltä siitä, että nuo hetket tuntuivat sanoin kuvaamattomilta. Mielessä liikkui tuhat asiaa, ja samalla ei mitään. Markström muistelee, että tunsin seinän tulleen vastaan, eikä ylipääsyä löytynyt. Illan pimetessä turvattomuuden tunne valtasi mielen. Hän uskoo jokaisen pelänneen, vaikka kukaan ei sanonut sitä ääneen. Ihmiset olivat väsyneitä ja hiljaisia. Muistelijat kirjoittavat yksi toisensa jälkeen, miten heitä väsytti ja oli kylmä, eikä tehnyt mieli syödä tai juoda.¹⁰⁶ Markström muistelee kodin jättämisen hetkeä ja evakkomatkalle lähtöä seuraavasti: ”Katselin ohikiitäviä maisemia, ja sisimmässäni tunsin vihaa, jota vain kodin lämpö ja rakkaus olisivat voineet lievittää”.¹⁰⁷

---

¹⁰³ Riutamaa 2016, 78.

¹⁰⁴ Metsäpirtti – Meille rakas (A. Myöhänen) 1985, 236, 238–239.

¹⁰⁵ Metsäpirtti – Meille rakas (Markström) 1985, 247–250.

¹⁰⁶ Ranta, Pietiläinen & Rauhala 2017, 242.

¹⁰⁷ Metsäpirtti – Meille rakas (Markström) 1985, 267.

Ensimmäisten sankarivainajien siunaustilaisuus oli mieleenpainuva ja järkyttävä kokemus monelle. Jäätynet ruumiskasat jäivät Markströmin mieleen, ja ne aiheuttivat muisteluhetkeläkin hänelle kylmät väreet selkään. Hän kuvailee ihmisten olleen kaiken koetun jälkeen hyvin järkyttyneitä, mutta painottaa muiden muistelijoiden tavoin sitä, että elämän oli jatkuttava ja jokapäiväiset tehtävät piti edelleen suorittaa. ”Hiipivä pelko piti toivoen torjua - - ei saanut antaa tunteille valtaa, etteivät ne tulisi hallitseviksi”, Markström kirjoittaa. Päivittäin ohi ajavat punaristillä varustetut autot olivat masentava näky - se riipaisi sydäntä - sillä ne tarkoittivat suruviestin vientiä johonkin kotiin. Jouluaattona tunnelma oli alakuloinen, ja masennus valtasi mielet. Yhteistä ikävän tunnetta itkettiin yhdessä, ja rauhoittumisen aikana tuli tunne joulun läsnäolosta. Kenttäpostin saapuminen sai mielen iloiseksi, ja lyhyt käynti omaisten luona tuntui sanattoman hyvältä. Loman loppuminen ja eron hetki oli haikeaa.¹⁰⁸ Lopullisen lähdön koittaessa Markström muistelee tapahtunutta seuraavasti:

*Se oli kuin olisi isketty valtasuoneen, kaikki tuntui luhistuvan. - - Tunnelmamme olivat yötäkin tummemmat, voimani eivät riittä niitä kuvaamaan. Yksi sana sanoo kaiken: me kuljimme kotoa pois päin.*¹⁰⁹

Muistelijoiden kuvaukset evakkomatkaista ja myöhemmin toteutuneista kotiseutumatkoista toistuvat keskenään samankaltaisina. Monissa tutkimuksissa käytetyissä muistitietoaineistoissa evakkomatkaa kuvataan tienä kodista pois päin, ja kotiseutumatkat nähdään paluuna menetettyyn kotiin. Vanhan ja todellisen sekä uuden ja väliaikaiselta tuntuvan kodin välillä on matka, jota kuvataan muistelmissa konkreettisena, metaforisena ja symbolisena emotionaalisen menetyksen kokemuksena. Alkuperäisestä kodista pois päin suuntautuva evakkomatka teki kodista menetetyksi lisäksi kaukaisen, etäisen ja saavuttamattomalta tuntuvan paikan, johon paluusta uneksittiin vuosikymmenien ajan.¹¹⁰

3.3 Vaikein tie – kodin jättäminen lopullisesti

Metsäpirtin Kirvesmäen kylässä asunut Kalervo Paukku kirjoittaa, että kodin jättämisen hetkellä kyläläiset pitivät ihmeellisen sitkeästi kiinni taloistaan ja omaisuudestaan. Jokainen mietti tilanteelle monta muuta vaihtoehtoa, mutta sodan alkaminen ei ollut yksi niistä. Hermosto – pelko ja jännitys sodan alkamisesta – oli jatkunut jo useita viikkoja, ja kirvesmäkiläiset olivat kuunnelleet uutisia radiosta, mutta hymyilleet ja jatkaneet arkisia askareitaan. Tilanteen

¹⁰⁸ Metsäpirtti – Meille rakas (Markström) 1985, 269–272.

¹⁰⁹ Metsäpirtti – Meille rakas (Markström) 1985, 275.

¹¹⁰ Fingerroos & Savolainen 2018, 153.

muuttuessa ihmiset olivat Paukun mukaan rauhattomia ja murheellisen näköisiä. Yleinen huolen tunne ja raskas tilanne varmistivat sen, että kyyneliltä ei välttytty.¹¹¹

Paukun mukaan ihmiset suhtautuivat keskenään eri tavoin kodin jättämiseen ja evakkoon lähtöön. Esimerkiksi uskontoon turvautuvien ihmisten lähtö pois kotoa oli kyyneleinen, mutta tyyni. Myös Annikki Heikkinen kirjoittaa, että ahdistavina hetkinä luettiin psalmeja ja niistä saatiin lohdutusta.¹¹² Osa ihmisistä jäi oman henkensä uhalla viimeiseen hetkeen asti kotiinsa katsomaan, keitä rajan takaa tulisi.¹¹³ Lähdön aikana mielessä pyörivät tuhannet tilanteet, miellyttävät ja epämiellyttävät, ja ne kaikki tuntuivat yhtä rakkailta. Keijo K. Kulhan mukaan itäsuomalaisten mielet osoittautuivat kaikista siirtolaisista vahvimiksi. Rajapitäjien evakuoinnit eivät romahduttaneet vaan tuntuivat pikemminkin vahvistaneen ihmisten mielialaa.¹¹⁴ Simo Mikko oli saanut Paukun mukaan ylimääräistä rohkeutta olemukseensa, ja totesi lähdön koittaessa seuraavasti: ”Ei sitä kuitenkaan parane tästä itkusilmässäkään kerjuulle lähteä, antaa mennä, kun on alamaa.”¹¹⁵ Naapurimaan läheisyys leimasi rajakyläiden arkea niin hyvässä kuin pahassa.¹¹⁶ Matti Pärssinen oli ennen sodan syttymistä pitänyt naapurimaata mallivaltiona, ja hänen mukaansa kaikki hyvä oli tullut sieltä. Hän koki vihan ja raivon tuntemuksia sodan alkamisesta. Kirvesmäkiläiset jättivät kotinsa haikein mielin, olihan tämä sukupolvi saanut elää ja viljellä tiluksiaan rauhassa.¹¹⁷

M. A. Tuokko muistelee hetkeä, kun lasten leikit loppuivat ja tilalle tulivat pelko, epävarmuus ja ahdistus. Hänen mukaansa tuntui siltä, kuin esi-isät olisivat nousseet haudoistaan ja huokaisseet yhdessä lastenlastensa kanssa. Heti suojeluskunnan kutsun saatuaan jotkut tunsivat, että olivat lähdössä viimeiselle matkalleen. Ihmiset uskalsivat elätellä toivoa, mutta rajan lapset kadottivat toivonsa vähitellen epävarmuuden kasvaessa. Suurin huoli oli nimenomaan lapsista, jotka ”valmiiksi suunnattujen tykinputkien alla nukkuivat viatonta unta”. Kirjoitetut sanat eivät pysty kuvaamaan niitä eron kyyneliä, joita äitien, isien ja lasten kesken vuodatettiin. Järkytyksen tunne oli valtava, kun Tuokko näki tulimeren valtaavan oman kodin, kirkon, koulun ja pihapiirin, ja katkerat kyyneleet valuivat pitkin poskia.¹¹⁸

---

¹¹¹ Metsäpirtti – Meille rakas (Pauku) 1985, 251–252.

¹¹² Metsäpirtti – Meille rakas (Heikkinen) 1985, 311.

¹¹³ Metsäpirtti – Meille Rakas 1985, 254; Riutamaa 2016, 26.

¹¹⁴ Kulha 2019, 59.

¹¹⁵ Metsäpirtti – Meille rakas (Mikko) 1985, 255.

¹¹⁶ Ranta, Pietiläinen & Rauhala 2017, 235.

¹¹⁷ Metsäpirtti – Meille rakas (Pauku) 1985, 251–255.

¹¹⁸ Metsäpirtti – Meille rakas (Tuokko) 1985, 279–281, 283–284, 287.

Aino Jäntti muistaa äitinsä sanoneen yhtenä pommitusyönä seuraavasti: ”Jos minä vielä aamun näen, niin lähen ja vien lapset Metsäpirttiin”, ja niin hän myös vei. Paluu kotiraunioille vuonna 1941 oli koskettava ja ristiriitainen kokemus monelle metsäpirttiläiselle. ”Uusi toivo oli herännyt, sammuaakseen jälleen”, Juho Paksu muistelee. Käynnit kotikylässä tuntuivat juhlamatkoilta, eikä siellä osattu pelätä. Jäntin palatessa kotiseudulle hän muisti talvisodan alkamishetken ja sen, miten ei pystynyt katsomaan tulimerta. Nyt hän seisoi samassa paikassa räpytellen silmiään, ihmetellen kodin puuttumista. Kotipiha oli muuttunut tunnistamattomaksi ja oudoksi. Tunnetta kodin jälleennäkemisestä kuvaillaan muisteluissa unenomaiseksi.¹¹⁹ Uuteen ja lämpimään tupaan muuttaminen tuntui Jäntin mukaan taivaalta, ja mieli oli iloinen ja tunnelma korkealla. Elämä alkoi valjeta päivä päivältä, ja ihmiset olivat ennen kaikkea onnellisia siitä, että saatiin elää omilla mailla. Ihmiset eivät tunteneet pelkoa, vaikka rintamalinjat olivat lähellä. Koski kuohui ja vaahtosi, ikään kuin iloisena ja tietoisena siitä, että entiset asukkaat olivat saapuneet takaisin hänen rannoilleen. Elämä alkoi luistaa toivorikkaana eteenpäin, kunnes vuoden 1944 kevät koitti. Ajatus siitä, miksi taas piti jättää koti ja lähteä, oli mursertava.¹²⁰ Koitti vaikein tie. Koti oli jäänyt lopullisesti.

Evakkomatka vaikutti syvästi sen kokeneisiin ihmisiin, ja sillä oli pitkäaikaisia vaikutuksia heidän identiteettiinsä ja siihen, miten he itse ja toisaalta myös muut heidät näkivät.¹²¹ Annikki Heikkinen kirjoittaa, että sota jätti lähtemättömän jälkensä kaikkiin muistelijoihin, etenkin nuoriin, joilla ei varsinaista nuoruutta ollutkaan. Lapsuudesta siirryttiin kovien kokemusten kautta aikuisuuteen ja ankaraan sodanjälkeiseen elämään. Heikkinen muistelee siskoaan Helena Eevaa ja tämän kirjoittamia runoja, joissa käsiteltiin elämän iloja ja suruja, menestyksiä ja menetyksiä. Heikkinen kertoo Eevan runojen olleen koskettavia, koska ne olivat todellisia, ja ne ilmensivät ihmisen sisimpiä tunteita. Niiden avulla kuvattiin iloa ja onnea, mutta useimmiten teemana oli yksinäisen ihmisen kaipaus ja menetyksen tuoma tuska.¹²² Runot olivat tapa kertoa tunteista, joita muistelijat kuvaavat toistuvasti ”sanoin kuvaamattomiksi”.

Muistelijat kokivat evakkomatalla enimmäkseen negatiivissävyytteisiä tunteita. Jännitys, pelko, suru, kauhu ja epätoivo olivat osa muistelijoiden jokapäiväistä elämää sodan alkamisen jälkeen. Halu selviytyä ja toivo kodin ja läheisten jälleennäkemisestä välittyvät myös muistelijoiden teksteistä. Osa muistelijoina reflektoi muistelmissaan, miten metsäpirttiläiset kokivat

---

¹¹⁹ Ahokas 2009, 89.

¹²⁰ Metsäpirtti – Meille rakas (Jäntti) 1985, 319–321, 328–329

¹²¹ Ahokas 2009, 78.

¹²² Metsäpirtti – Meille rakas (Heikkinen) 1985, 299–301.

evakkomatalle lähdön eri tavoin. Ihmiset saivat eri asioista turvaa, joka auttoi heitä jatka-
maan eteenpäin vaikeinakin hetkinä.

4 Lopuksi

Muistelijoiden muistoissa esiintyvät tunteet ovat keskenään pitkälti samankaltaisia. Kotiseutuun liitetään positiiviset tunteet, ilon ja onnen hetket sekä myöhemmin kaipaus ja ikävä lapsuuden kotiin. Evakkomatka nostaa esiin negatiiviset tunteet, pelon ja surun hetket sekä toivon tunteen läheisten ja kodin jälleennäkemisestä. Sodan alkaminen ja kodin jättäminen saivat muistelijoissa aikaan myös vihan tunnetta. Kokemus siitä, että oma turvapaikka täytyy jättää taakse ja lähteä kohti tuntematonta, on täytynyt olla hirvittävä. On jopa yllättävää, etteivät muistelijat sanoita teksteissään enempää vihaan liittyviä tuntemuksia. Metsäpirttiläisten muistelmissa korostuu ennen kaikkea nostalgisuuden tunne, ja menneisyys tuntuu samanaikaisesti sekä kultaiselta että kurjalta. Myös Raninen-Siiskosen tutkimuksen mukaan karjalaiset katsovat kotiseutuaan usein vaaleanpunaisten silmälasien läpi. Aikaisemmassa tutkimuksessa pohditaan, oliko kaihoisa suhtautuminen kotiseutuun pelkästään tunnetta, vai sisälsikö se myös opittua asennetta Karjalaan suhtautumisesta. Koti-Karjalaan liitetyt myönteiset tunteet johtuvat itse kotiseudusta, mutta myös sen menettämisestä. Metsäpirtin muistelijat muistelevat ”vanhaa hyvää aikaa”, jolloin kaikki oli paremmin, ja elämä tuntui onnelliselta.¹²³

Yksi muistelmateos ei kata kaikkien metsäpirttiläisten muistoja ja tunteita, joita he ovat kotiseudullaan ja evakkomatkoillaan kokeneet, ja muistelijoiden kokemuksista on todennäköisesti myös jätetty asioita kertomatta. Metsäpirtti – Meille rakas -muistelmateoksen muistelijoiden kokemukset ja tunteet ovat keskenään hyvin samankaltaisia. Muistelmat eivät ota huomioon esimerkiksi sellaisia kohtaamisia, joissa evakkoja olisi paheksuttu, torjuttu tai kohdeltu kaltoin. Vaikka karjalaiset ovat ylpeitä omasta kotiseudustaan ja identiteetistään, kaikkea ei myöskään ole välttämättä haluttu kertoa.

Koti-Karjalasta ja evakkoudesta on luotu erilaisia tulkintoja, kun elämäkokemuksia muistellaan vuosikymmeniä myöhemmin. Muistelijoilla on ikään kuin kaksi elämää, eletty elämä ja se mitä he muistelevat. Muistojen tutkimisessa tulee ottaa huomioon niiden esittämis- ja kerrontatapa, koska henkilön muistellessa kirjallisesti ja suullisesti samaa tapahtumaa hän saattaa korostaa eri asioita. Kerronnassa kuitenkin korostuu muistelijan subjektiivinen näkemys tapahtumista ja hänen omasta osallisuudestaan niihin. Muistelijat muistavat tapahtumat sellaisina, kuin he ovat itse ne kokeneet. Muisti on kuitenkin valikoivaa, ja muisteluissa kerrotaan vain ne asiat, jotka halutaan julkisesti sanoa ääneen. Tutkimuksen teossa tulee huomioida

---

¹²³ Raninen-Siiskonen 1999, 109–111.

muistojen luotettavuus ja kronologisuus. Muistoja saatetaan kertoa usein siinä järjestyksessä, missä ne tulevat mieleen. Muistojen kerronnassa korostuu kuitenkin narratiivinen ote, jolloin tapahtumia kerrotaan niiden tapahtumajärjestyksessä. Parhaiten muistetaan arkisia asioita, vaikka niiden tapahtumahetkestä olisikin kulunut monta vuosikymmentä. Muistelu- ja reaali- lanteen välillä on usein kulunut niin pitkä aika, etteivät kaikki evakkouteen liittyvät tapahtumat elämästä ole edes palautuneet mieleen kerrontahetkellä.¹²⁴

Ihmiset ovat aina osa jotakin yhteisöä, joka ohjailee jäseniensä käsityksiä, mielikuvia ja muistoja. Vaikka jokainen kokee oman todellisuutensa ja siihen liittyvät tunteet subjektiivisesti, on todellisuus väistämättä sidoksissa kollektiiviseen ja sosiaaliseen ulottuvuuteen. Muistot ovat kuitenkin aina yksilöllisesti koettua todellisuutta, ja muisti on mukana kaikessa inhimillisessä toiminnassa. Muisteluaineistot ovat myös osaltaan kulttuuria ja sen erilaisia merkityksiä tulkitsevan tutkimuksen rikkaus, mikä antaa henkilökohtaista tietoa tutkimuksen kohteena olevan ajan tarkasteluun.¹²⁵ Mielenkiinto ja halu historiassa esiintyneiden tunteiden tutkimiseen saattaa kertoa ihmisten tarpeesta epäillä omia nykyisiä tunteitaan. Menneeseen palaaminen ja sen tutkiminen saattaa johtua asioiden uudelleenlöytämisen tai pelastamisen toivosta. Historioitsijoiden tulisi myös pystyä selvittämään, kuinka tietoisia menneisyyden ihmiset, esimerkiksi metsäpirttiläiset, olivat tunnekokemustensa rajoitteista.¹²⁶

Muistelijat kuvailevat vuoden 1939 syksyä maan historian synkimmäksi ja kriittisimmäksi ajaksi. Tuokko kutsuu yhteisöään ”Karjalan heimoksi”, joka yhdessä toivoi ja rukoili, että heidän kansansa ja kotiseutunsa säästyisi sodan seurauksilta. Niin ei kuitenkaan käynyt. Muistelijat toivovat, ettei tuleva sukupolvi joutuisi koskaan makaamaan kylmässä evakkoreessä ja kerjäämään vieraisa nurkissa.¹²⁷ Osa muistelijoista kokee itsensä vielä tänäkin päivänä evakkoksi, mutta monet heistä ovat ylpeitä siitä. Heillä on kokemuksia, jotka yhdistävät heitä, ja kokemuksia, joita monilta nuoremmilta puuttuu.¹²⁸ Aikaisemman tutkimuksen mukaan koti-Karjala on nähty emotionaalisenä paikkana, joka on korostunut haastatteluissa ja muisteluaineistoissa. Kotipaikka näyttäytyi usealla muistelijalle toiminnan paikan sijaan tunneyhteisönä. Tunteiden kokemisen takana on aina eletty kokemus ja muisto, josta nousee kokijan ja hänen ympäristönsä välisen vuorovaikutuksen kautta tapahtumaa kuvaavia tunteita. Historiantutkijat voivat tutkia esimerkiksi tunteisiin liittyviä sääntöjä hyödyntämällä menetelmänään

¹²⁴ Raninen-Siiskonen 1999, 27–28, 30, 32–33, 35–36, 39.

¹²⁵ Korkiakangas 2006, 126, 132.

¹²⁶ Boddice 2022, 27–28.

¹²⁷ Metsäpirtti – Meille rakas (Tuokko) 1985, 290.

¹²⁸ Anna-Liisa Koskinen 2006, 123.

sisällönanalyysia tai luokittelua.¹²⁹ Tunteilla on kertomusten tavoin alku, keskikohta ja loppu, jolloin mennyt, nykyisyys ja tuleva kietoutuvat toisiinsa.¹³⁰

---

¹²⁹ Ihalainen & Valtonen 2022, 14.

¹³⁰ Raninen-Siiskonen 1999, 91.

Lähteet

Alkuperäisaineisto

Metsäpirtti - Meille rakas, Kirvesmäki Kerho Ry, Suomi, 1985.

Tutkimuskirjallisuus

Ahokas, Liisa: *Evakkomatalla, Karjalaisten kokemuksia ensimmäiseltä evakkomatkalta*. Suomen historian julkaisuja 1: Turku 2009.

Armstrong, Karen: *Remembering Karelia. A Family's Story of Displacement during and after the Finnish Wars*. New York, Oxford: Berghahn Books 2004.

Boddice, Rob: *Tunteiden historia*. Suom. Jyrki Vainonen. Vastapaino, Tampere 2022.

Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina: Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Muistitietotutkimus: Metodologisia kysymyksiä* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2006.

Fingerroos, Outi: *The Karelia of Memories – Utopias of a Place*, Folklore. Electronic Journal of Folklore vol 33. Editors Mare Kõiva, Andres Kuperjanov. Folk Belief and Media Group of Estonian Literary Museum, Tartu 2006.

Fingerroos, Outi & Savolainen, Ulla: Luovutetun Karjalan yllirajainen muisti. Teoksessa Kanervo, P., Kivistö, T., Kleemola, O., & Eskeland, T. (toim.), *Karjalani, Karjalani, maani ja maailmani: kirjoituksia Karjalan menetyksestä ja muistamisesta, evakoiden asuttamisesta ja selviytymisestä*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti 2018.

Ihalainen, Pasi & Valtonen, Heli: Kielen kautta menneisyyden ajatteluun. Teoksessa Ihalainen, Pasi & Valtonen, Heli (toim.), *Sanat siltana menneeseen – Kielelliset lähestymistavat historiantutkimuksessa*. Gaudeamus oy, kustantaja, Helsinki, 2022.

Kivimäki, Ville: Reittejä kokemushistoriaan. Menneisyyden kokemus yksilön ja yhteisön vuorovaikutuksessa. Teoksessa Annola, Johanna & Kivimäki, Ville & Malinen, Antti (toim.), *Eletty historia. Kokemus näkökulmana menneisyyteen*. Vastapaino: Tampere, 2019, s. 9–38.

Korkiakangas, Pirjo: Etnologisia näkökulmia muistiin ja muisteluun. Teoksessa Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.), *Muistitietotutkimus: Metodologisia kysymyksiä*, Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2006.

- Kulha, Keijo: Karjalainen heimo mieron tiellä. Teoksessa Kulha, Keijo K., Hirvisaari, Laila, Hakanen, Pertti, Savikko, Sari & Pukkila-Toivonen, Hanna (toim.), *Evakkotaival. Karjalan siirtoväen tarina*, Porvoo: Bookwell Oy, 2019.
- Kyläkirjatoimikunta: *Muistojen kujaset - Kyläkirja Metsäpirtin Lapanaisten kylästä*, Lapanaisten kylätoimikunta, Koski Print Oy Valkeakoski, Tampere 2006.
- Pietiläinen, Terhi: Maailma avartuu. Teoksessa Ranta, Sirkka-Liisa (toim.), *Sydän Karjalassa – Arjen ja perheen historiaa*. Kirjoittajat ja Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2017.
- Pystynen, Raimo: *Pitkä evakkotaival*, Mainospaino R. Pigg Ky Hamina: R. Pystynen 1991.
- Raninen-Siiskonen, Tarja: *Vieraana omalla maalla. Tutkimus karjalaisen siirtoväen muistelukerronnasta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 1999.
- Ranta, Sirkka-Liisa: Lisäansioita, erikoistumista ja uusia ammatteja. Teoksessa Ranta, Sirkka-Liisa (toim.), *Sydän Karjalassa – Arjen ja perheen historiaa*. Kirjoittajat ja Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2017.
- Ranta, Sirkka-Liisa, Pietiläinen, Terhi & Rauhala, Anna: Sota syttyy – Kodit tyhjenevät. Teoksessa Ranta, Sirkka-Liisa (toim.), *Sydän Karjalassa – Arjen ja perheen historiaa*. Kirjoittajat ja Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2017.
- Riutamaa, Eeva: *Maan korvessa kulkevi: Evakkolasten kasvukokemusten tunnemuistot ja hyvinvointi*. Turku: Turun yliopisto, Painosalama Oy, 2016.
- Savolainen, Ulla: *Lapsuuden evakkomatkan monet merkitykset – kerronstrategiat muistelukirjoituksissa*, Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, 2012.
- Savolainen, Ulla: *Muisteltu ja kirjoitettu evakkomatka: Tutkimus evakkolapsuuden muistelukerronnan poetiikasta*, Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, Joensuu, 2015.
- Tepora, Tuomas: Itsekkäät evakot ja ahneet isännät – talvisodan evakuoinnin kokemushistoriaa. Teoksessa Kanervo, P., Kivistö, T., Kleemola, O., & Eskeland, T. (toim.), *Karjalani, Karjalani, maani ja maailmani: kirjoituksia Karjalan menetyksestä ja muistamisesta, evakoiden asuttamisesta ja selviytymisestä*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 2018.
- Ukkonen, Taina: Yhteistyö, vuorovaikutus ja narratiivisuus muistitietotutkimuksessa. Teoksessa *Muistitietotutkimus: Metodologisia kysymyksiä*, toim. Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo ja Ulla-Maija Peltonen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2006.